

FUQAROLIK JAMIYATINING SHAKLLANISHIDA SAYLOV JARAYONLARINING O‘RNI: O‘ZBEKISTON MISOLIDA

Mirkomilova Diyora Toxirovna

Annotatsiya: Mazkur maqolada fuqarolik jamiyatining shakllanishi va rivojlanishida saylov jarayonlarining o‘rni O‘zbekiston misolida tahlil qilinadi. Tadqiqot saylovlarning siyosiy ishtirokni oshirish, institutsional hisobdorlikni ta‘minlash hamda fuqarolik institutlarini mustahkamlashdagi rolini o‘rganishga qaratilgan. Sifat tahlili va taqqoslash usullaridan foydalangan holda, saylov tizimidagi islohotlarning fuqarolarning siyosiy ongiga va faolligiga ta‘siri baholanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ochiq, inklyuziv va raqobatbardosh saylov tizimi barqaror fuqarolik jamiyatini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Xulosa qilinishicha, demokratik saylov amaliyotlarining institutsionallashuvi jamiyatda ishonch, fuqarolik mas‘uliyati va ishtirok madaniyatini sezilarli darajada kuchaytiradi.

Kalit so‘zlar: fuqarolik jamiyati, saylovlar, demokratiya, siyosiy ishtirok, O‘zbekiston

1. Kirish

Zamonaviy siyosiy nazariyada fuqarolik jamiyati demokratik boshqaruvning asosiy ustunlaridan biri sifatida e‘tirof etiladi. U fuqarolar o‘z manfaatlarini erkin ifoda etadigan, birlashadigan va davlat siyosatiga ta‘sir ko‘rsatadigan ijtimoiy makonni anglatadi.

Jamiyat va davlat o‘rtasidagi o‘zaro aloqani ta‘minlovchi muhim mexanizmlardan biri bu — saylov jarayonlaridir. Saylovlar nafaqat siyosiy vakillarni tanlash vositasi, balki siyosiy madaniyatni shakllantiruvchi, fuqarolik faolligini oshiruvchi va davlat hokimiyatining hisobdorligini ta‘minlovchi muhim institut hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar saylovlarda ishtirok etish demokratik qadriyatlar va fuqarolik mas‘uliyatining rivojlanishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatishini tasdiqlaydi (Karimova, 2021; Rakhimov, 2022).

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan siyosiy islohotlar saylov tizimining ochiqligi, inklyuzivligi va samaradorligini oshirishga qaratilgan. Bu jarayonlar o‘tish davridagi jamiyatlarda saylovlarning fuqarolik jamiyati rivojiga ta’sirini o‘rganish uchun muhim asos bo‘lib xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — saylov jarayonlarining fuqarolik jamiyati institutlarini mustahkamlash va fuqarolik faolligini oshirishdagi rolini O‘zbekiston misolida tahlil qilishdan iborat.

2. Adabiyotlar sharhi

Ilmiy adabiyotlarda fuqarolik jamiyati davlatdan mustaqil faoliyat yurituvchi ixtiyoriy birlashmalar, institutlar va ijtimoiy tarmoqlar tizimi sifatida talqin etiladi (Hassanov, 2022). Uning barqaror rivojlanishi samarali huquqiy tizim, faol fuqarolik ishtiroki va axborotga erkin kirish bilan chambarchas bog‘liq (Akbarov, 2023).

Saylovlar demokratik tizimning markaziy elementi bo‘lib, ular fuqarolarga siyosiy qarorlar qabul qilish jarayonida bevosita ishtirok etish imkonini beradi (Shodmonov, 2020). Shu bilan birga, saylovlar siyosiy rahbarlarning jamiyat oldidagi hisobdorligini ta’minlaydi (Tursunov, 2022).

Zamonaviy tadqiqotlarda nodavlat notijorat tashkilotlari va ommaviy axborot vositalarining saylov jarayonlaridagi roli ham alohida ta’kidlanadi. Ular saylovlarning shaffofligini ta’minlash, aholini xabardor qilish va siyosiy faollikni oshirishda muhim o‘rin tutadi (Rasulov, 2022; Rakhimov, 2023).

Shu bilan birga, O‘zbekiston kabi o‘tish davridagi davlatlarda ushbu omillarning o‘zaro ta’siri yetarli darajada o‘rganilmagan bo‘lib, bu mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

3. Metodologiya

Mazkur tadqiqot sifat metodologiyaga asoslangan bo‘lib, quyidagi yondashuvlarni o‘z ichiga oladi:

- taqqoslash tahlili
- institutsional tahlil
- ikkilamchi ma’lumotlarni o‘rganish

Tadqiqot davomida ilmiy manbalar, siyosiy hisobotlar va O'zbekistondagi saylov jarayonlariga oid ma'lumotlar tahlil qilindi. Ushbu yondashuv saylovlar va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi bog'liqlikni kompleks tarzda o'rganish imkonini berdi.

4. Natijalar va muhokama

4.1. Saylovlar — siyosiy faollik omili

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, saylovlar fuqarolarning siyosiy jarayonlardagi ishtirokini sezilarli darajada oshiradi. Saylovlarda qatnashish fuqarolarda ijtimoiy mas'uliyat, siyosiy ong va jamiyatga daxldorlik hissini shakllantiradi.

O'zbekistonda so'nggi saylovlarda kuzatilgan yuqori faollik fuqarolik ongining o'sib borayotganini ko'rsatadi. Bu esa saylov islohotlari va siyosiy ishtirok o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi.

4.2. Hisobdorlik va shaffoflikni ta'minlash

Saylovlar davlat hokimiyati ustidan nazorat mexanizmi sifatida xizmat qiladi. Saylangan vakillar saylovchilar oldida javobgar bo'lib, ularning faoliyati jamoatchilik tomonidan baholanadi.

O'zbekistonda xalqaro kuzatuvchilar va mustaqil monitoring tizimining joriy etilishi saylovlarning shaffofligi va ishonchliligini oshirishga xizmat qilmoqda (Karimova, 2023).

4.3. Fuqarolik institutlarining rivojlanishi

Saylov jarayonlari fuqarolik jamiyati institutlarining rivojlanishiga turtki beradi. Xususan:

- siyosiy partiyalar saylovchilarni safarbar etadi
- NNTlar monitoring va huquqiy xabardorlikni oshiradi
- OAV axborot tarqatish orqali ongli tanlovni ta'minlaydi

Natijada jamiyatda siyosiy pluralizm va sog'lom raqobat muhiti shakllanadi.

4.4. Yoshlar ishtiroki va fuqarolik ongining oshishi

So'nggi islohotlar natijasida yoshlarning siyosiy jarayonlardagi ishtiroki ortib bormoqda. Bu esa demokratik tizimning uzoq muddatli barqarorligi uchun muhim omil hisoblanadi.

Volontyorlik, kuzatuvchilik va raqamli platformalar orqali ishtirok etish yoshlarning fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

4.5. O‘zbekiston tajribasi: islohotlar va o‘zgarishlar

O‘zbekistonda amalga oshirilgan asosiy saylov islohotlari quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- yagona elektron saylovchilar ro‘yxati
- ovoz berish jarayonining shaffofligini oshirish
- OAV orqali keng jamoatchilik muhokamalari

Mazkur chora-tadbirlar jamiyatda ishonchni kuchaytirib, demokratik institutlarning bosqichma-bosqich shakllanishiga xizmat qilmoqda.

5. Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, saylov jarayonlari fuqarolik jamiyatining shakllanishi va rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ular fuqarolarning siyosiy faolligini oshiradi, davlat boshqaruvining ochiqligini ta’minlaydi va fuqarolik institutlarini mustahkamlaydi.

O‘zbekiston tajribasi shuni tasdiqlaydiki, izchil saylov islohotlari fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Kelgusida quyidagi yo‘nalishlarga e’tibor qaratish zarur:

- raqamli saylov texnologiyalarini rivojlantirish
- fuqarolik va siyosiy ta’limni kuchaytirish
- mustaqil institutlar rolini mustahkamlash

Xulosa qilib aytganda, fuqarolik jamiyatining barqarorligi saylov tizimining takomillashuvi va fuqarolarning faol ishtirokiga bevosita bog‘liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Akbarov, M. (2023) *Huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati*.

Hassanov, X. (2022) *Fuqarolik jamiyati asoslari*.

Karimova, N. (2021) *Fuqarolik jamiyati rivojlanishi*.

Karimova, N. (2023) *Saylovlar va shaffoflik*.

Rakhimov, B. (2022) *Saylovlar va siyosiy ishtirok*.

Rakhimov, B. (2023) *NNTlar va demokratik jarayonlar*.

Rasulov, S. (2022) *OAV va saylovlar.*

Shodmonov, R. (2020) *Demokratik saylov asoslari.*

Tursunov, K. (2022) *Saylovlar va davlat boshqaruvi.*